

De viceminister-president en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie
De viceminister-president en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding
De Vlaamse minister van Omgeving, Natuur en Landbouw

BIS - CONCEPTNOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Opmvolging stand van zaken en verder plan van aanpak voor de uitwerking van het Renovatiepact

Deze nota geeft een stand van zaken van de uitwerking van het Renovatiepact en beschrijft het verder verloop van het proces voor de verdere concretisering van de langetermijnstrategie voor de diepgaande renovatie van het Vlaamse woningenbestand.

1. RETRO-ACTE

In uitvoering van de Europese richtlijn inzake energie-efficiëntie heeft de Vlaamse Regering op 28 maart 2014 een eerste aanzet voor een langetermijnvisie voor de grondige renovatie van het bestaande gebouwenpark goedgekeurd en aan de Europese Commissie bezorgd.

De uitdagingen om tot een gebouwenbestand te komen met veel betere energieprestaties, zijn groot. De overheid kan deze transformatie faciliteren en ondersteunen, maar ook andere belanghebbenden, zoals de bouwsector, zullen hier mee hun schouders moeten onderzetten. We moeten er samen naar streven via een wervend Renovatiepact een mobilisatie op gang te brengen waardoor investeren in een verbeterde energieprestatie van ons woningenbestand als een vanzelfsprekendheid wordt beschouwd. Dit vereist een gepast ondersteuningskader maar vooral ook een breed gedragen positieve boodschap over het maatschappelijk belang van deze transformatie voor ons woningenbestand.

Eind 2014 is een project opgestart om na te gaan of de stakeholders bereid kunnen worden gevonden mee vorm te geven aan een Renovatiepact. 32 organisaties hebben zich tijdens een startmoment op 16 december 2014 geëngageerd om op een actieve en constructieve manier mee te werken aan de uitwerking van een Renovatiepact. Twee organisaties sloten achteraf aan. In het eerste semester van 2015 hebben zij onder coördinatie van het VEA in zes werkgroepen intensief overlegd over een strategisch beleidskader voor een Renovatiepact en de selectie van een aantal hefboomacties die duidelijke impact zullen hebben op de basisdoelstelling van het Renovatiepact, met name de renovatiegraad van het Vlaamse woningbestand substantieel verhogen. Op 17 juli 2015 heeft de Vlaamse Regering de bouwstenen en werven voor het Renovatiepact vastgelegd. Het VEA heeft de opdracht gekregen om een volgende fase voor de uitwerking van het Renovatiepact op te starten en de in hoofdlijnen beschreven hefboomacties verder te concretiseren. Voor de verschillende zogenaamde werven zijn eind 2015 de werkgroepen opgestart. Iedere werkgroep heeft een eigen plan van aanpak vastgelegd en een duidelijke planning opgemaakt. Een beperkte stuurgroep is

samengekomen op 6 januari, 18 maart en 11 mei 2016. Op de beperkte stuurgroep van 11 mei 2016 werd de stand van zaken van de werkgroepen gevalideerd en werd een advies uitgebracht aangaande het vervolgtraject.

2. RESULTATEN TWEEDE FASE VAN HET RENOVATIEPACT

Het doel dat met het Renovatiepact wordt beoogd, is het gezamenlijk uitwerken en gezamenlijk uitvoeren van een coherent actieplan dat leidt tot een sterke verhoging van de renovatiegraad van ons Vlaams woningpatrimonium en de energieprestatie ervan optimaliseert. Dit actieplan moet naast een geïntegreerd stimulerend en normerend maatregelenpakket dat knelpunten wegwerkt, ook een marketingplan bevatten dat breed wordt uitgedragen door alle sleutelactoren.

Het beschikken over een coherent actieplan moet het ook mogelijk maken maximaal gebruik te maken van Europese, federale, gewestelijke en andere financieringsmiddelen die ter beschikking komen voor de ondersteuning van de energetische renovatie van ons woningenbestand.

Het VEA heeft in het najaar van 2015, in overleg met de voornaamste stakeholders, de werkgroepen voor de tweede fase en de beperkte stuurgroep samengesteld. Een les uit de eerste fase was dat met grote werkgroepen en een stuurgroep met alle stakeholders, te weinig voortgang kon worden gemaakt en te weinig diepgang kon worden gecreëerd. Voor de tweede fase is daarom geopteerd voor kleine werkgroepen (ongeveer 10 deelnemers) en een beperkte stuurgroep. Omdat voor sommige in de eerste fase vastgelegde werven de competenties die werden gezocht nog redelijk ver uit mekaar lagen, werden sommige werven nog opgesplitst in verschillende deelprojecten. Iedere (deel)werkgroep heeft vervolgens een projectmanagementfiche uitgewerkt. In deze projectmanagementfiche werden de doelstelling/output, het plan van aanpak en de belangrijkste mijlpalen beknopt omschreven. Na validatie van de projectmanagementfiches door de beperkte stuurgroep is door de (deel)werkgroepen gestart met de uitvoering ervan.

Beknopte samenvatting van de resultaten van de werkgroepen:

WERF 1: Langetermijndoelstelling verder concreet uitwerken en een opvolgingsindicator voor de evolutie van de vernieuwingsgraad vastleggen.

Deeltaak 1: simulaties en analyses + deeltaak 2: bepaling van het niveau van een gebouwschileis

Voor de energieprestatie van de bestaande woningen is een langetermijndoelstelling voor 2050 vastgelegd, die bestaat uit twee equivalente sporen: een maatregelenpakket en een daarmee overeenstemmende energieprestatie-indicator, in geval van EPC per woningtypologie. Deze doelstelling verzoent het bereiken van de ambitieuze klimaatengagementen met de kostenoptimale renovatie van het woningenpark.

De gebouwschilindicator (S-peil) zal op het EPC+ en het renovatieadvies indicatief worden vermeld. Er werd nog geen eis voor vastgesteld.

De nota “De langetermijndoelstelling 2050 voor bestaande woongebouwen” is beschikbaar op www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf1.

De op het bereiken van deze langetermijndoelstelling gerichte strategie voor de renovatie van het Vlaamse woningenpark werd opgenomen in het vierde Vlaamse actieplan energie-efficiëntie dat op 31 maart 2017 ter mededeling aan de Vlaamse Regering is voorgelegd en in april 2017 in navolging van de Europese Richtlijn energie-efficiëntie werd ingediend bij de Europese Commissie.

Deze langetermijndoelstelling is ook compatibel met de doelstellingen voor het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Met het Vlaams Klimaat- en Energiepact van 1 december 2016 onderschreef de Vlaamse Regering de tekst van het wereldwijde Klimaatakkoord van Parijs. In deze context steunt de Vlaamse Regering de Europese langetermijndoelstelling om de uitstoot van de broeikasgassen tegen 2050 te verminderen met 80 tot 95% in vergelijking met 1990. De Vlaamse Regering engageerde zich op de Vlaamse Klimaatconferentie van 1 december 2016 om tegen begin 2018 een heldere, ambitieuze en breed gedragen Vlaamse Klimaatvisie voor 2050 op te stellen. De langetermijnstrategie van het Renovatiepact geeft voor het bestaande woningenpark invulling aan de doelstellingen van de Vlaamse Klimaatvisie.

De Vlaamse Regering opteert voor de realisatie van de langetermijndoelstelling voor de renovatie van het bestaande woningenpark voor een tweesporenbeleid, waardoor de Vlaming de keuze krijgt tussen een gesegmenteerde aanpak (maatregelenpakket) en een totaalaanpak:

Het maatregelenpakket is als volgt samengesteld:

1° maximale U-waarden voor de gebouwschil:

- daken en plafonds: $U_{max} = 0,24 \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}$
- muren: $U_{max} = 0,24 \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}$
- vensters (profielen en beglazing): $U_{max} = 1,5 \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}$ en $U_{glas} = 1,0 \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}$
- deuren en poorten (met inbegrip van kader): $U_{max} = 2,0 \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}$
- vloeren: $U_{max} = 0,24 \text{ W/m}^2 \cdot \text{K}$

2° een verwarmingsinstallatie die bestaat uit:

- condensatieketel of;
- (micro)WKK of;
- verwarmingssysteem op basis van een hernieuwbare energiebron (warmtepomp, ...) of;
- decentrale verwarmingstoestellen met een totaal maximaal vermogen 15 W/m^2 of;
- aangesloten op een efficiënt warmtenet;

en functioneert conform de Europese, Belgische en Vlaamse regelgeving

In de communicatie moet zeker aandacht worden besteed aan ventilatie, luchtdichtheid en zonnewering en aan het geleidelijk aan vervangen van verwarmingssystemen gebaseerd op fossiele brandstoffen.

Voor de energieprestatie-indicator wordt gestreefd naar een energieniveau equivalent met een energiescore (EPC-kengetal) van 100 kWh/m^2 of E60 (ingrijpende energetische renovatie). De energieprestatie indicator met een energiescore van 100 kWh/m^2 zal gedifferentieerd worden per gebouwtipe (appartement, gesloten, halfopen of open bebouwing). Hiervoor zal het Vlaams Energie Agentschap een onderzoek voeren naar de impact van het voorgestelde maatregelenpakket per gebouwtipe op het EPC kengetal.

Deeltaak 3 verduidelijken wat men verstaat onder woonkwaliteit

Er is op initiatief van Wonen-Vlaanderen een informatieve vragenlijst in de vorm van een uitgebreide brochure uitgewerkt om een eerste vrijblijvende inschatting te maken van de huidige woonkwaliteit van een woning. Op basis daarvan werd een blauwdruk voor de ontwikkeling van een webtool voor de inschatting van de woonkwaliteit opgeleverd. Op korte termijn start een vervolgoopdracht om de webtool woonkwaliteit te integreren in de woningpas.

Deeltaak 4: eenduidige opvolgingsindicator

De werkgroep is van mening dat op termijn de vernieuwingsgraad moet worden opgevolgd via de woningpas. In afwachting van een volwaardige woningpas, die ook voor een voldoende representatief staal een beeld geeft van de huidige energieprestatie, zal worden gewerkt via opvolging van een aantal deelindicatoren. De werkgroep inventariseerde de verschillende databronnen die gebruikt

kunnen worden voor het opmaken van dergelijke deelindicatoren. Voor de concrete uitwerking van de opvolgingsindicator is een overheidsopdracht uitgeschreven. Voor de concrete uitwerking van de opvolgingsindicator werd een opdracht toegekend aan de Universiteit Hasselt die een voorstel voor opvolgingsindicator uitwerkte. De nulmeting van deze indicator zal in het najaar van 2017 online worden geplaatst op energiesparen.be.

WERF 2: Concept van woningpas verder concreet uitwerken.

In juni 2016 is een zeer degelijke designnota, inclusief een concreet verder stappenplan met haalbare timing, voor de woningpas uitgewerkt. Er wordt geopteerd voor een gefaseerde invulling van de woningpas. De designnota is terug te vinden op <http://www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf2>.

Voor de concrete realisatie van de Woningpas werd op 13 december 2016 een samenwerkingsovereenkomst ondertekend tussen de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM), Ruimte Vlaanderen (RV), Wonen-Vlaanderen (WV) en het Vlaams Energieagentschap (VEA). Daarnaast levert het departement Leefmilieu, Natuur en Energie inbreng als data-leverancier voor de Woningpas en is het Agentschap Informatie Vlaanderen (AIV) betrokken in het kader van het Gebouwwregister, het contentbeheer en de link naar het Burgerloket. Er wordt onderzocht of een integratie met de EAN-nummers (distributienetbeheerders Infrax en Eandis) ook mogelijk is.

De ontwikkeling van de woningpas zal in fases gebeuren: een eerste lightversie in 2018, een woningpas-medium in 2019 en een woningpas-high in 2020-2021. Een productnota, versie december 2016, die de scope een aanpak van deze versies beschrijft, is terug te vinden op <http://www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf2>.

De woningpas is opgevat als een uniek integraal digitaal dossier van iedere woning, raadpleegbaar door de woningeigenaar (lightversie) en de door hem gemachtigden (medium-versie). Het is een instrument om de gebruiker inzicht te bieden in alle relevante gebouwaspecten van zijn woning waaronder energetische aspecten (isolatie & installatie), de bodem, de vergunde werken, de woningkwaliteit en de evolutie naar de lange-termijndoelstelling. De Woningpas is een digitale kluis en een gepersonaliseerde leidraad voor alle voorbije en toekomstige werken. De Woningpas geeft toegang tot data en attesten waarover de overheid beschikt. Door deze informatie centraal te ontsluiten, hoeft de eigenaar geen informatie dubbel naar de overheid te sturen.

- Op korte termijn zal de woningpas dus worden opgevat als een instrument om de eigenaar inzicht te bieden in alle relevante aspecten van zijn woning. Het multisectoraal onderzoek inzake de integratie van attesten voor woningen en gebouwen bij nieuwbouw, renovatie en overdracht en de verdere uitwerking van de woningpas zullen samensporen. Via de woningpas zal een one-page overzicht worden geboden van alle nodige en beschikbare keuringen en attesteringen.
- Op middellange termijn zullen ook andere woningaspecten (water, woningkwaliteit, elektriciteit, ...) in kaart worden gebracht. Daarnaast zal de eigenaar ook andere personen kunnen machtigen om de Woningpas te raadplegen (kopers, huurder, verslaggevers, energiedeskundigen, architecten.) Het portaal zal ook self-services bevatten zodat de eigenaar en gemachtigden (bewoners, bouwpartners, ...) informatie van het gebouw in de woningpas kunnen verrijken. Via de woningpas kan de eigenaar nuttig informatie gerelateerd aan de uitgevoerde energetische investeringen bewaren en de energiescore van zijn woning updaten en rapporteren.
- Op iets langere termijn zal de woningpas worden uitgebreid naar niet-residentiële gebouwen en zo evolueren naar een gebouwenpas.

WERF 3: Uitwerken renovatieadvies

Deeltaak 1: algemeen renovatieadvies voor (nieuwe) woningeigenaar

De inhoudstafel voor het renovatieadvies en een verder plan van aanpak zijn vastgelegd in een nota die in juni 2016 is gepubliceerd op www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf3. De werknota stelt het EPC+ en het renovatieadvies als nieuwe beleidsinstrumenten voor. Sinds 6 maart 2017 is op de website een addendum op de werknota beschikbaar waarin de laatste inhoudelijke vraagstukken worden uitgeklaard.

Het EPC+ wordt opgemaakt bij verkoop of verhuur en is een opwaardering van het huidige EPC. De standaardaanbevelingen uit het huidige EPC worden in het EPC+ vervangen door een maatregelenpakket op maat van de specifieke woning. Het maatregelenpakket beschrijft de werken en de bijhorende standaardinvesteringskosten die nodig zijn om de woning te renoveren conform aan de langetermijndoelstelling voor 2050. Via het maatregelenpakket informeert het EPC+ potentiële kopers en huurders over de grote lijnen van het renovatiepad van een woning richting de langetermijndoelstelling. Bij de uitvoering van vergunningsplichtige energiebesparende investeringen moeten de gegevens van het EPC+ kunnen worden hergebruikt voor de opmaak van de EPB-aangifte.

De invoering van het EPC+ is gepland op 1 januari 2019.

Het renovatieadvies is bestemd voor (nieuwe) woningeigenaars en biedt de woningeigenaar een concreet stappenplan richting de langetermijndoelstelling aan. Het renovatieadvies geeft de woningeigenaar inzicht in de kosten en de verschillende mogelijke renovatiefases en helpt zo de woningeigenaar om een doordachte, toekomstgerichte planning op te maken van zijn renovatiewerken.

De nota van juni 2016 (zie link in eerste alinea) ging uit van een concept waarbij een renovatieadviseur in verschillende stappen het renovatieadvies opmaakte. Intussen is dit concept bijgestuurd o.w.v. verschillende redenen, waarvan de hoge kostprijs voor de eigenaar de voornaamste reden is. De hoge kostprijs zou leiden tot een te beperkt doelpubliek. In het nieuwe concept vertrekt het renovatieadvies vanuit het advies op het EPC+. De eigenaar kan zelf gratis het advies uit het EPC+ personaliseren en verder uitdiepen. Hiervoor wordt een gebruiksvriendelijke tool op maat van de woningeigenaar ontwikkeld. Hij zal hiervoor ook beroep kunnen doen op een energiedeskundige. Om de eigenaar sneller te overtuigen om het stappenplan uit te voeren, worden de verschillende voordelen op vlak van comfort, waardecreatie, besparing en milieu toegelicht. Bij de uitwerking van zijn renovatieadvies wordt de eigenaar attent gemaakt op het belang en de voordelen van een professionele verificatie van het renovatieadvies voorafgaand aan de uitvoering van de werken. Een wegwijzer (geïntegreerd in de gebruikerstool) toont de eigenaar de weg naar de verschillende partijen waarbij hij terecht kan voor bespreking van zijn renovatieadvies.

Deeltaak 2: renovatie of vernieuwbouw

In deze deeltaak is onderzocht of een afwegingskader voor renovatie of vernieuwbouw geïntegreerd kan worden in het EPC+ en het renovatieadvies. Voor het EPC+ is een afweging niet mogelijk, voornamelijk omdat dit te sterk afhangt van de wensen van de toekomstige, ongekende koper. Voor het renovatieadvies werd het afwegingskader van het project Renofase voorgesteld. Testcases van het renovatieadvies wezen uit dat het verplicht overlopen van dit afwegingskader als een overlast ervaren werd door zowel de eigenaar als de adviseur. De reden hiervoor was dat het afwegingskader voor de testcases niet relevant was o.w.v. de goede staat van de testwoningen. Omdat het afwegingskader wel zijn nut kan hebben voor woningen in mindere staat is voorgesteld om bij oudere

woningen zowel op het renovatieadvies als op het EPC+ te sensibiliseren en vrijblijvend door te verwijzen naar het afwegingskader van Renofase.

Deeltaak 3: competentieprofiel van deskundigen

Oorspronkelijk was voorzien dat het beleidsdomein Onderwijs de competentieprofielen energiedeskundige EPC+ en expert-renovatieadvies zou uitwerken via de procedure van een beroepskwalificatiedossier. Het beroepscompetentieprofiel EPC+ moest het bestaande beroepscompetentieprofiel EPC vervangen.

Om de kostprijs van het EPC niet te verhogen, worden de bijkomende invoergegevens in het kader van EPC+ beperkt gehouden. De beperkte bijkomende gegevens die de energiedeskundige moet verwerken, zijn niet van die aard dat een aanpassing van het competentieprofiel nodig is.

Het renovatieadvies wordt door de eigenaar zelf opgemaakt. Voor de bespreking van zijn renovatieadvies wordt de eigenaar doorverwezen naar bestaande instanties/profielen (bijvoorbeeld architecten, energiedeskundigen, verslaggevers, steunpunten duurzaam bouwen en wonen ...). Een nieuw competentieprofiel is niet meer aan de orde.

WERF 4: Kennisplatform goede actievoorbeelden

Er is een systematiek uitgewerkt om goede actievoorbeelden te identificeren en op een webpagina te publiceren (www.kennisplatform-renovatie-be/goede-praktijken).

In april 2017 werd onder coördinatie van het VEA in het kader van het LIFE-subsidieprogramma voor klimaatactie het projectvoorstel BE-REEL! ("Belgium Renovates for Energy-efficient Living") voor een tweede keer ingediend. Een partnerschap bestaande uit onder meer het Waalse en het Vlaamse Gewest, verschillende steden en het WTCB wil met dit project de goedgekeurde gewestelijke renovatiestrategieën versneld implementeren door het opzetten van ambitieuze demonstratieprojecten en de uitbouw van een kennisplatform met een trainingsluik voor aannemers en architecten. In juli keurde Europa een subsidie van 8 miljoen euro (of 60% EU-cofinanciering van de totale projectkost) goed voor de uitvoering van dit project in de periode 2018-2024.

WERF 5: Financiële ondersteuningsmaatregelen

Deeltaak 1: onderzoek woningfiscaliteit

De KUL diende een aanvraag voor financiering voor Strategisch Basisonderzoek (SBO) in bij het FWO om fundamenteel onderzoek te verrichten om de vastgoedfiscaliteit te optimaliseren. De aanvraag werd niet goedgekeurd. Er wordt verder onderzocht op welke manier dit onderzoek alsnog kan worden opgestart.

Intussen werden al enkele wijzigingen aan de woningfiscaliteit doorgevoerd, met name de korting op de onroerende voorheffing voor ingrijpende energetische renovaties die het Epeil 90 of beter halen evenals een verlaging van de schenkingsrechten indien binnen de 5 jaar energetische renovatiewerken worden uitgevoerd.

Deeltaak 2: innovatieve ondersteuningsvormen

De werkgroep besprak voor een aantal mogelijke ondersteuningsvormen de voor- en nadelen. Men ziet in eerste instantie heel wat potentieel in de financiering van renovatiewerken via energieleningen. Eind 2016 kondigden een drietal grootbanken een voordelig renovatiekrediet aan een rente onder 2% aan. In mei 2016 keurde de Vlaamse Regering de uitbreiding van de looptijd en het leenbedrag van de energielening goed en werd de doelgroep voor de renteloze lening uitgebreid. Verdere concrete suggesties van de werkgroep op het vlak van leningen: koppeling van een opbrengstgarantie aan de energielening en het verstrekken van leningen met een uitgestelde terugbetaling. Verder zou het verlengen van de hypothecaire inschrijving van 30 naar 40 jaar de kosten verbonden aan een wederopname van kapitaal van een hypothecair krediet drastisch verminderen.

De nota over de besproken innovatieve ondersteuningsvormen is beschikbaar op www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf5.

Deeltaak 3: premies voor realiseren langetermijndoelstelling

Met de premiehervorming die door de Vlaamse Regering op 15 juni 2016 werd goedgekeurd, worden een aantal nieuwe premies ingevoerd (o.a. voor binnenmuurisolatie en totaalrenovatie) en wordt met de collectieve renovatieprojecten ("de burenpremie") voorzien in een financiële ondersteuning voor procesbegeleiding voor collectieve renovaties. Verschillende individuele premies worden qua inhoudelijke eisen verstrengd richting de langetermijndoelstelling. Daarnaast wordt een afbouwtraject ingevoerd dat de urgentie om effectief actie te ondernemen richting de burger onderstreept.

WERF 6: Nieuwe mogelijke business modellen en demonstratieprojecten uitwerken.

In de werkgroep werden voor volgende thema's demonstratieprojecten en/of business modellen uitgewerkt:

- Demonstratieproject sleutel-op-de-deur: diepgaande analyse van een proefwoning, doorgedreven onderzoek naar procesinnovatie
- Business model renovatie collectieve woongebouwen: tools en dashboard, online instrumentarium voor syndici, sociale verhuurkantoren, ...
- Demonstratieproject/business model wijkrenovatie: inzetten van enkele demowoningen, ambassadeurs, die voor een totaalrenovatie willen gaan en die mee sensibiliseren voor meer totaalrenovaties in de wijk
- Demonstratieproject/studie kostenefficiënt renoveren: aan de hand van cijfermateriaal, zowel wat kosten als baten betreft, aantonen dat de renovatie van een woning tot meerwaarde leidt

In het kader van het in juli goedgekeurde projectvoorstel BE-REEL! zal in de periode 2018-2024 een reeks demonstratieprojecten worden uitgevoerd voor de grondige energetische renovatie van ruim 8500 woningen van diverse types met het oog op het ontwikkelen van de meest performante aanpak, het aantonen van de technische en financiële haalbaarheid en het verspreiden van de best practices met als doel het realiseren van een multiplicatoreffect.

WERF 7: Verplichtingen

Er is een omstandige nota uitgewerkt met aanbevelingen voor verplichtingen (motivatie van de keuze om iets al dan niet te verplichten, toepassingsgebied, timing, randvoorwaarden, ...).

Er wordt vanuit de groep gewaarschuwd voor het ondoordacht opleggen van verplichtingen. Al te eenzijdig het verplicht karakter benadrukken kan naast een risico op suboptimale renovatiekeuzes bovendien het draagvlak verminderen. Uitgebreide communicatie voorafgaand aan de invoering van diverse verplichtingen en een flankerend sensibiliserend en stimulerend beleid, zijn essentieel voor de aanvaardbaarheid en haalbaarheid. Het opleggen van verplichtingen impliceert ook een passend handhavingskader.

De werkgroep adviseert om het bereiken van de doelstelling voor het hele woningpark legislatuuroverschrijdend te laten vastleggen als inspanningsverbintenis (zoals het geval is in het Energierenovatieprogramma 2020). Om de algemene langetermijndoelstelling te bereiken, zullen echter verplichtingen voor de individuele woningen (gefaseerd) noodzakelijk zijn. De werkgroep stelt voor om in dat verband in eerste instantie te focussen op het segment van de slechtst presterende woningen.

Op www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf7 is de nota met concrete aanbevelingen beschikbaar.

WERF 8: Energiearmoedeprogramma

De Vlaamse Regering heeft op 4 maart 2016 de conceptnota Energiearmoedeprogramma goedgekeurd. De nota bevat ruim 30 acties zowel voor het luik bescherming tegen afsluiting als voor het luik REG-instrumentarium voor doelgroepen. In uitvoering van de conceptnota werden trajecten opgestart om samen met de uitvoerende actoren de geselecteerde maatregelen uit te werken, te implementeren en waar van toepassing in regelgeving te gieten en hierover jaarlijks aan de Vlaamse Regering te rapporteren. Voor de private huurwoningen wordt vanaf begin 2017 het mechanisme van de bestaande sociale dakisolatieprogramma's (hoge steun en integrale begeleiding) uitgebreid naar spouwmuurisolatie en de plaatsing van hoogrendementsglas.

De conceptnota Energiearmoedeprogramma is beschikbaar op www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf8.

Op 24 maart 2017 werd een stand van zaken van het Energiearmoedeprogramma ter mededeling aan de Vlaamse Regering voorgelegd. Een evaluatie van de gratis huishoudelijke energiescans leverde aanbevelingen voor optimalisatie op die ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering zullen worden voorgelegd..

WERF 9: Een meer geïntegreerd beleidskader

Er werd een omstandige nota uitgewerkt met een omschrijving van de geïnventariseerde ruimtelijke knelpunten, maar de nota bevat tevens oplossingspistes en oplossingstrajecten die op relatief korte termijn tot het wegwerken van het ervaren knelpunt kunnen leiden. Sommige oplossingen vergen wijzigingen aan de regelgeving, andere vergen een gerichte informatieverspreiding. Op 10 juni 2016 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan de conceptnota voor het wegwerken van knelpunten voor (energie)renovatie.

De nota is te beschikbaar op www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf9.

In de periode maart tot en met mei 2017 kwam de werkgroep opnieuw samen om een stand van zaken op te maken die als bijlage bij deze nota werd gevoegd (bijlage 1). Het departement Omgeving engageerde zich om de verdere voortgang te coördineren.

De hoofdlijnen voor de communicatiestrategie op korte en middellange termijn zijn uitgewerkt.

In samenwerking met een communicatiebureau werd in het tweede semester van 2016 een communicatiecampagne uitgewerkt rond de centrale term BENOveren, wat staat voor beter renoveren. De boodschap van het grondig, al dan niet gefaseerd, en kwaliteitsvol renoveren staat centraal in een uitgebreide brochure.

Naar aanleiding van Batibouw 2017 lanceerde het VEA de campagne "Ik BENOveer" met een radio- en tv-spot waarin bekende Vlamingen het goede voorbeeld geven. Voorlopers uit de bouwsector, de overheid, het middenveld en de banksector worden met succes opgeroepen om het campagnebeeld gebruiken en krijgen vermelding op www.energiesparen.be.

Heel wat stakeholders en bedrijven hebben 'BENOveren' volledig overgenomen in hun communicatie. Een ruime groep industriële bedrijven lanceerde de campagne mijnBENOvatie.be. Eandis bracht een speciaal Eandismagazine uit volledig gewijd aan het thema BENOveren. En meer dan 100 voorlopers gebruiken het ikBENOveer logo. In het najaar van 2017 is een vervolg op deze grootschalige campagne gepland.

Meer informatie is te vinden op <http://www.energiesparen.be/ikBENOveer>

Alle informatie met betrekking tot de werkzaamheden in de diverse werkgroepen, werd gepubliceerd op de website van het VEA: www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase.

3. INBEDDING VERDERE UITWERKING RENOVATIEPACT IN TRANSITIETRAJECTEN VAN DE VLAAMSE OVERHEID

A. VISIE 2050 : EEN LANGETERMIJNVISIE VOOR VLAANDEREN (conceptnota van 25 maart 2016)

Op 25 maart 2016 heeft de Vlaamse Regering de conceptnota 'Visie 2050: een langetermijnstrategie voor Vlaanderen' definitief goedgekeurd. In haar langetermijnvisie toont ze het Vlaanderen dat ze wenst in 2050: een sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen dat welvaart en welzijn creëert op een slimme, innovatieve en duurzame manier en waarin iedereen meetelt.

Visie 2050 tekent een langetermijnbeleid uit dat een antwoord biedt op nieuwe kansen en uitdagingen en dat de transitie die onze samenleving nodig heeft, in een versnelling brengt. Om dit te doen lukken, bepaalde de Vlaamse Regering zeven transitieprioriteiten. Daar wil ze de komende jaren aan werken, over de grenzen van de beleidsdomeinen heen en samen met allerlei actoren uit de samenleving.

Een van de zeven transitieprioriteiten is 'zorgen voor een energietransitie'. Citaat uit de nota Visie 2050: "We zetten in op de transitie naar een koolstofarm energiesysteem dat maximaal hernieuwbaar is en voorziet in een realistische energiemix. Het is duurzaam en verschaft betaalbare en competitieve energie waarvan de bevoorrading verzekerd is.

We streven hierbij naar maximale energie-efficiëntie in alle sectoren. Het energiesysteem is in 2050 ook slim, flexibel, robuust en betrouwbaar. Hiervoor zijn innovatieve doorbraken nodig, onder meer in de opslag van hernieuwbare energie, energievraagzijdebeheer en schone transportbrandstoffen. Energie-efficiëntie is een gemeengoed in de hele samenleving. Het gaat hierbij over verbeterde energie-efficiëntie in nieuwe en bestaande gebouwen, voor producten, apparaten en industriële processen en het efficiënter maken van het vervoer."

De cruciale vraag is hoe Vlaanderen de transitie naar een koolstofarm, duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem met maximale energie-efficiëntie kan vormgeven.

Als trekkende minister is de Vlaams minister bevoegd voor Energie aangeduid. Voor elke transitieprioriteit zal een werking worden uitgetekend. Basiskenmerken van deze werking zijn:

- Er wordt vanuit de overheid een transitie-manager aangeduid. De transitie-manager is de operationele trekker van de transitieprioriteit.
- Er wordt een transitieruimte uitgebouwd. De transitieruimtes zijn partnerschappen, platformen (online, offline), leergemeenschappen en experimenteeruimtes die worden opgezet rond de transitieprioriteit. Het doel is samen tot co-creatie te komen om de transitie waar te maken. Over de inrichting van de transitieruimte (m.n. wie er wordt betrokken) zal vooraf input van de sociale partners en de Verenigde Verenigingen worden gevraagd.
- De transitieruimte duidt een co-trekker aan. Dit is iemand die mee aan de kar trekt vanuit de partnerorganisaties. Multi-actor governance met gedeeld eigenaarschap is immers essentieel bij het realiseren van de transitieprioriteiten. Een hoge mate van betrokkenheid, transparantie, co-creatie en interactie tussen publieke en private spelers is cruciaal.
- Er worden delivery units samengesteld. Dit zijn relatief beperkte projectgroepen van gemotiveerde en resultaatgerichte Vlaamse ambtenaren uit verschillende beleidsdomeinen die samen met geëngageerde partners het eigenaarschap opnemen van het transitieproces.
- Het Voorzitterscollege gaat het engagement aan om een actieve rol op te nemen en mee te denken over de invulling van de transitieprioriteiten.
- De transitieprioriteiten moeten kunnen rekenen op middelen van de overheid en van de partners.
- De communicatie gebeurt per transitieprioriteit.

Per transitieprioriteit werd in het voorjaar van 2017 een startnota (plan van aanpak) opgemaakt, waarin ook de engagementen van alle partners, de timing en de voorziene middelen worden opgenomen. Deze startnota's worden goedgekeurd door het Voorzitterscollege en de Vlaamse Regering.

B. KLIMAATVISIE 2050 (conceptnota Vlaamse Regering van 22 april 2016)

Op 22 april 2016 heeft de Vlaamse Regering de conceptnota goedgekeurd die het traject uittekent voor de voorbereiding van een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030 en een Vlaamse Klimaatvisie 2050.

Een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030 geldt als één van de bouwstenen van een geïntegreerd klimaat- en energieplan. In dit klimaatplan wordt gefocust op de reductie van de broeikasgasemissies en op de transitie naar een koolstofarme economie. Dit behelst een lage koolstofstrategie voor de verschillende maatschappelijke sectoren. Het klimaatbeleidsplan moet afgestemd worden met de andere pijlers van de Energie Unie, zoals die – overeenkomstig de op 19 februari 2016 door de Vlaamse Regering goedgekeurde conceptnota – vanuit het beleidsveld Energie zullen worden ontwikkeld via de uitwerking van een energievisie en een energiepact (cfr. infra).

Parallel met de ontwikkeling van een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030 wordt tegen begin 2018 een Vlaamse Klimaatvisie voor de lange termijn (horizon 2050) opgesteld. Zo kan het Vlaamse Gewest:

- De kostenefficiëntie van het klimaatbeleid op lange termijn verzekeren, door toe te zien op de compatibiliteit tussen beleidskeuzes op korte en middellange termijn enerzijds en de transitie naar een koolstofarme samenleving op lange termijn anderzijds;
- Tegemoet komen aan vereisten en aanbevelingen op Europees en internationaal niveau.

Om het uitgewerkte plan van aanpak te kunnen realiseren, werd volgende begeleidingsstructuur opgezet:

- Een overkoepelende stuurgroep die verantwoordelijk is voor globale visievorming, coördinatie en doorrekening;

- Vijf gespecialiseerde sectorale werkgroepen (gebouwen, transport, landbouw, energie-efficiëntie en industrie) leveren per beleidsdomein de nodige input aan de overkoepelende stuurgroep;
- Per Vlaams minister of per beleidsveld zijn Ronde Tafels voorzien, waarbij de Vlaamse overheid met stakeholders overlegt over de kortetermijnmaatregelen en de langetermijnvisie van de betrokken sector, respectievelijk het betrokken beleidsveld.

Op elk van deze niveaus zullen ook stakeholders en relevante voorlopers worden uitgenodigd.

De bevoegdheid van de vijf gespecialiseerde sectorale werkgroepen ligt bij de volgende beleidsvelden:

- Werkgroep Gebouwen: Energie, Bestuurszaken, Wonen, Omgeving, Onderwijs, Zorg en Cultuur. De huidige werking rond het Renovatiepact geeft reeds voor een belangrijk deel invulling aan dit traject.
- Werkgroep Transport: Mobiliteit, Energie en Omgeving.
- Werkgroep Landbouw: Landbouw en Omgeving.
- Werkgroep Energie-efficiëntie: Energie. Voor deze sector gebeurt de invulling vanuit de werkzaamheden rond de energievisie (cfr. infra).
- Werkgroep Industrie: Economie, Innovatie en Omgeving.

De vermelde beleidsvelden bepalen in onderling overleg de nodige acties voor het aanleveren van de vereiste informatie aan de overkoepelende stuurgroep.

C. ENERGIEVISIE EN ENERGIEPACT (conceptnota Vlaamse Regering van 19 februari 2016)

Op 19 februari 2016 heeft de Vlaamse Regering een conceptnota goedgekeurd waarin het traject wordt beschreven om te komen tot een energievisie en een energiepact.

Vlaanderen moet de komende jaren grote stappen vooruit zetten om het energiesysteem koolstofarm te maken. Dat is nodig om de Vlaamse klimaat- en energiedoelstellingen voor 2020 en daarna te realiseren. De energie-efficiëntie moet fors verbeteren, het aandeel hernieuwbare energiebronnen in de energievoorziening moet sterk verhogen en de energievoorziening moet gegarandeerd zijn. De energiefactuur moet betaalbaar blijven voor alle gezinnen en competitief voor bedrijven.

Dit is geen gemakkelijke opdracht, zeker niet in Vlaanderen, met zijn energie-intensieve industrie en de bestaande gebouweninfrastructuur en ruimtelijke ordening (bevolkingsdichtheid, logistieke draaischijf, ...). De transitie naar een koolstofarm, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem kan maar lukken als er massaal gericht en kostenbewust geïnvesteerd wordt in o.a. energie- en gebouweninfrastructuur, slimme oplossingen worden gevonden voor de diverse uitdagingen, alle betrokkenen samenwerken en het draagvlak voor de transitie behouden blijft.

Om de energietransitie te laten lukken, zijn een langetermijnvisie, stevige beleidsonderbouwing, meer samenwerking en vooral acties op het terrein noodzakelijk.

Er werden diverse werkgroepen opgericht rond prioritaire thema's om de visie op het energiesysteem nader vorm te geven en concrete voorstellen te doen voor het beleid én voor actie op het terrein. Een projectmatige werking moet toelaten om de vereiste capaciteit en expertise van binnen de diverse overheden en binnen de kennisinstellingen en doelgroepen samen te brengen. Per werkgroep coördineren een trekker (een 'transitiemanager' in de termen van het project Visie 2050) en een co-trekker de activiteiten.

Er werd een burgerpanel samengesteld dat dient als pool waaruit deelnemers kunnen worden getrokken voor participatie-initiatieven. Na een online traject, kwam het burgerpanel op 15 oktober 2016 samen in het Vlaams Parlement en formuleerde aanbevelingen.

De gehele transitieruimte wordt via een goed uitgebouwde website “Stroomversnelling” op de hoogte gehouden van de werkzaamheden van de werkgroepen en het burgerpanel.

De vijf inhoudelijke pijlers voor een energievisie zijn de volgende:

- Energie-efficiëntie
- Hernieuwbare energie
- Flexibiliteit
- Financiering
- Governance

Het traject wordt opgevat als een continu proces met een brede agenda, die gefaseerd over meerdere jaren wordt uitgevoerd (maar met duidelijke ijkpunten en tussentijdse resultaten die concreet geïmplementeerd kunnen worden), en waarin overleg, samenwerking, transparantie centraal staan.

De conclusies van de werkgroepen en het burgerpanel werden verwerkt in de conceptnota Vlaamse Energievisie die de Vlaamse Regering op 19 mei 2017 goedkeurde. Ze gelastte de Vlaamse minister bevoegd voor het energiebeleid om het traject ‘Stroomversnelling’ verder te zetten en na de zomer van 2017 actieplannen op te maken ter uitvoering van deze visie. Binnen het luik energie-efficiëntie zijn de verdere uitwerking van het Renovatiepact, het renovatieadvies en de woningpas cruciale actiepunten om het besparingspotentieel in bestaande woningen te benutten.

4. VOORGESTELD VERVOLGTRAJECT

4.1. Advies beperkte stuurgroep voor vervolgtraject.

De beperkte stuurgroep heeft voor het vervolgtraject volgende aandachtspunten geïnterpreteerd die in de werkzaamheden van de werkgroepen moeten worden geïntegreerd:

- Centrale vraag/probleemstelling voor het Renovatiepact blijft: hoe woningeigenaars in beweging krijgen en hoe het financieringsvraagstuk oplossen? Kwaliteitsvol betaalbaar renovatieadvies en ondersteunende fiscale maatregelen zijn daarvoor essentieel.
- Denktank nodig die berekeningen maakt voor de cijfermatige onderbouwing van het Renovatiepact, onder andere de economische return.
- Incentives uitwerken om architecten in een zo vroeg mogelijk stadium van de renovatieplanning te betrekken.
- Garanties voor kwaliteitsvolle uitvoering van de renovatiewerken zijn een noodzakelijke voorwaarde voor een breed draagvlak voor het nastreven van de langetermijndoelstelling van het Renovatiepact.
- Nog sterker inspelen op de dynamiek die het Burgemeestersconvenant op lokaal niveau aan het teweegbrengen is.
- Voldoende oog hebben voor de doelgroepen die het het moeilijkst hebben om aan de langetermijndoelstelling te kunnen voldoen (private huurmarkt, ouderen, mede-eigendom...), zonder de ondersteuning voor de andere doelgroepen te sterk af te bouwen.
- Een doelgroepgerichte aanpak zo concreet mogelijk verder uitwerken. Bijvoorbeeld ouderen ondersteunen die hun te grote en te renoveren woning op de huurmarkt willen aanbieden.

- Het optimaal op elkaar afstemmen van de verschillende instrumenten (vragenlijst woningkwaliteit, EPC+, renovatieadvies, EPB aangifte, woningpas).

4.2. Werven die nog verder moeten worden afgewerkt in nauw overleg met de stakeholders

Voor de volgende fase van het Renovatiepact worden volgende werven weerhouden voor verdere uitwerking:

- Concept van woningpas verder concreet uitwerken.

Het VEA, OVAM, Wonen-Vlaanderen en Departement Omgeving zijn gestart met de gefaseerde invulling van de woningpas. Voorafgaand aan de ontwikkeling van de woningpas is sinds december 2016 (tot en met april 2017) door dit partnerschap een ontwerptraject georganiseerd, geënt op de ervaring van het eindproduct: een User Experience ontwerp ("UX").

Met dit ontwerptraject (gebaseerd op Service Design) kon het woningpas-team vaststellen welke klantenbehoeften 'het product' prioritair moet bedienen, hoe de klantenervaring ("customer experience") kan worden ingericht om een hoge tevredenheid te realiseren en zodat burgers aangezet worden tot daadwerkelijk investeren in duurzaam wonen ("conversion").

Hiervoor ontwikkelde Knight-Moves in samenwerking van AG-Consult een prototype. Het prototype werd op regelmatige tijdstippen afgetoetst bij de medewerkende entiteiten, stakeholders en burgers aan de hand van overleg, co-creatiesessies, burgerenquêtes, guerilla-testing (Batibouw) en diepte-interviews met burgers.

Daarnaast werden in technische werksessies de architectuur van het portaal en de uitwisselingsdiensten tussen informatie van de entiteiten en het woningpasplatform ontworpen. Er vond een Proof of Concept plaats (april – juni 2017) om te onderzoeken in welke technologie het woningpasplatform idealiter uitgewerkt wordt. Momenteel loopt een vooranalyse (juli – oktober 2017) om alle functionaliteiten van de woningpas high level en meer in detail te analyseren en financieel in te schatten.

In het kader van privacy werd een machtiging voor de Vlaamse Toezichtcommissie voor de lightversie verkregen. Momenteel wordt een machtigingsaanvraag voor het Sectoraal Committee van de Federale Overheid voorbereid om toegang te verkrijgen tot de juiste eigenaarsinformatie. Voor de medium-versie is er een kaderdecreet voor een gebouwenpas in opmaak.

Om het realisatietraject te kunnen opstarten is een raamcontract opgemaakt en is een begeleidend dossier naar de coördinerend Inspecteur van Financiën in opmaak. Doelstelling is om vanaf oktober de ontwikkeling te starten zodat de woningpas als instrument in het voorjaar 2018 gelanceerd kan worden.

Een communicatieplan voor de release van de woningpas-light is in opmaak en de eerste communicatie-acties krijgen vorm.

Een belangrijke randvoorwaarde voor het tot stand komen van een kwalitatieve woningpas is dat alle gebouwinfo vanuit verschillende beleidsdomeinen digitaal ter beschikking is en de nodige webservices op basis van identificatoren uit het gebouwregister tijdig gebouwd zijn:

- De unieke gebouwensleutel moet tot op niveau van de eenheid zowel voor bestaande gebouwen als voor nieuw te bouwen entiteiten gekend zijn (afhankelijkheid Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Elke databank rond bepaalde gebouw-info moet een 1-op-1-relatie uitwerken met deze unieke gebouwensleutel zodat bestaande data van één domein gekoppeld kan worden met andere data (verantwoordelijkheid van elke medewerkende entiteit)

Andere randvoorwaarde is dat eigenaarsgegevens van het Kadaster (FOD AAPD) digitaal beschikbaar zijn en ontsloten kunnen worden op basis van het Vlaamse adres-ID.

De resultaten van de verwarmingsaudits zullen worden opgenomen in de woningpas: in 2019 voor installaties boven 100kW; en zo snel mogelijk voor installaties tot 100kW.

- Uitwerken van het EPC+/renovatieadvies.

In de werknota van de werf (zie www.energiesparen.be/renovatiepact/tweedefase/werf3) is een plan van aanpak voor de verdere uitwerking van het EPC+/renovatieadvies opgenomen. Het VEA is al gestart met de uitvoering van het plan van aanpak. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de voornaamste mijlpalen:

Mijlpalenplan	
Wat	Wanneer
Oplevering rekenmethodiek + opbouw en data investeringskosten	November-December 2017
Goedkeuring softwareontwikkeling HBplus	December 2017
Goedkeuring decreet renovatieadvies	Mei 2018
Software EPC+ beschikbaar voor opleidingen	Juli 2018
Vastleggen functionaliteiten gebruikerstool renovatieadvies	Oktober 2018
Goedkeuring besluit Vlaamse Regering	Oktober 2018
Lancering EPC+	1 januari 2019

Een ontwerpdecreet voor het renovatieadvies is in voorbereiding. Dit decreet heeft als doel:

- in appartementsgebouwen het hergebruik van gemeenschappelijke informatie voor elk nieuw EPC van een individueel appartement van dat gebouw mogelijk te maken;
- woningeigenaars een persoonlijk renovatieadvies aan te bieden en dit renovatieadvies op te slaan op een databank.

De databank kan gebruikt worden om op een geanonimiseerde wijze het gebruik en tendensen van het renovatieadvies te monitoren.

Voorgesteld wordt om bovenstaand mijlpalenplan gericht op de lancering op 1 januari 2019 goed te keuren en het VEA de opdracht te geven om het EPC+ en het renovatieadvies verder concreet uit te werken. Het renovatieadvies wordt gelanceerd als een vrijblijvend instrument.

- Uitwerken van innovatieve ondersteuningsvormen voor renovatie-investeringen.

De financiering van renovatiewerken blijft voor heel wat woningeigenaars een grote barrière. De stuurgroep blijft het belangrijk vinden dat verder wordt gezocht naar mogelijke oplossingen voor dit financieringsvraagstuk en dat fundamenteel onderzoek wordt verricht naar mogelijke optimaliseringen aan de vastgoedfiscaliteit.

Wat innovatieve ondersteuningsvormen betreft, zijn in de werkgroep heel wat interessante voorstellen besproken. De stuurgroep steunt de suggestie van de werkgroep om de werkzaamheden verder te zetten zodat de stakeholders op regelmatige basis informatie en ideeën kunnen blijven uitwisselen over mogelijke innovatieve ondersteuningsvormen.

- Een meer geïntegreerd beleidskader

De actiepunten uit de conceptnota ruimtelijke knelpunten moeten door de bevoegde beleidsactoren concreet worden ingevuld en waar nodig in regelgeving worden gegoten. Zoals vermeld gaat een update als bijlage 1. Regelmatige verdere rapportage naar de Vlaamse Regering is aangewezen.

De werkgroep zou best een keuze maken voor een nieuw integratiethema. Mogelijke thema's zijn o.a.:

- Betere integratie premies (energiepremies, renovatiepremies, verbeterings- en aanpassingspremie, belastingvermindering, woonbonus, ...).
- Integralere overheidscommunicatie over gelinkte thema's (energie, wonen, leefmilieu, ruimtelijke ordening, ...) naar lokale besturen en burgers.
- Betere integratie beleidsinstrumenten energie-wonen-onroerend erfgoed?

- Communicatie

Er worden voorbereidingen getroffen om de communicatie inzake energie- en renovatiepremies te integreren zodat het voor de burger eenvoudiger wordt om premies op te zoeken en aan te vragen.

Het marketingplan 2017-2019 voor het Renovatiepact wordt verder uitgewerkt en uitgevoerd.

4.3. Acties die verder worden uitgewerkt in opgestarte trajecten voortvloeiend uit fase 2 van het Renovatiepact.

Een aantal acties die werden opgestart in het kader van de uitwerking van het Renovatiepact, lopen verder door buiten de werkgroepenwerking van het Renovatiepact, o.a.:

- Uitwerken van een globale opvolgingsindicator voor het Renovatiepact. Het proces hiervoor is opgestart in het kader van een overheidsopdracht en werd in de zomer van 2017 afgerond, gevolg door een 0-meting in het najaar.
- Het op 4 maart 2016 door de Vlaamse Regering goedgekeurde Energiearmoedeprogramma wordt verder uitgevoerd en daarover wordt voorts jaarlijks gerapporteerd aan Vlaamse Regering (zie voor 2017 de mededeling van 24 maart 2017).
- Het actieplan 'wegwerken ruimtelijke knelpunten voor renovaties' uitvoeren en daarover jaarlijks rapporteren aan de Vlaamse Regering (zie bijlage 1).
- Een rollend renovatiefonds opzetten.

In het kader van de in juli 2017 goedgekeurde subsidieaanvraag voor het BE-REEL! project zullen in de periode 2018-2024 onder meer de volgende acties worden opgestart:

- Uitbouw van een kennisplatform en een daaraan gekoppeld trainingsprogramma voor aannemers en architecten;
- Opzetten van demonstratieprojecten in Vlaamse en Waalse partnersteden voor de diepgaande energetische renovatie van ruim 8.500 woningen van diverse types, gevolg door het opmaken en verspreiden van goede praktijken.

Voor het onderzoek naar de mogelijke optimalisering van de woningfiscaliteit moet verder worden gezocht naar financiering aangezien het bij FWO ingediende RETAX-project voor SBO-financiering niet werd goedgekeurd.

4.4. Concreet voorstel voor verder plan van aanpak voor uitwerking Renovatiepact

Op basis van het voorgaande wordt de volgende aanpak voor een derde fase voorgesteld:

- Het bieden van antwoorden op de geïnventariseerde aandachtspunten van de beperkte stuurgroep zoals beschreven in 4.1; Het verderzetten van werven in samenwerking met stakeholders zoals beschreven in 4.2;

- Het verder uitwerken van de acties op basis van de opgestarte trajecten, vermeld in 4.3.

De rol van huidige beperkte stuurgroep wordt herbevestigd. De beperkte stuurgroep krijgt een bijkomende rol als onderdeel van de transitieruimte voor het thema woongebouwen in het kader van Visie 2050 en de sectorale werkgroep Gebouwen van het traject klimaatvisie-klimaatpact.

De werkgroepen van het Renovatiepact zijn delivery units in de termen van het project Visie 2050.

De werkgroepen en de beperkte stuurgroep van het Renovatiepact geven voor het thema gebouwen mee invulling aan de inhoudelijke pijler energie-efficiëntie van het traject energievisie-energiepact. Het verder uitbouwen van het Renovatiepact en het ontwikkelen van het renovatieadvies en de woningpas zijn opgenomen in de actielijst die ter uitvoering van de Vlaamse Energievisie werd toegevoegd aan de conceptnota van 19 mei 2017.

Ook in het kader van de ontwikkeling van een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030 en de Vlaamse Klimaatvisie voor de lange termijn (horizon 2050) zal voor het luik woongebouwen het Renovatiepact als centrale langetermijnstrategie bijdragen tot de realisatie van de doelstellingen voor de reductie van broeikasgassen.

De derde fase loopt tot eind juni 2018.

De volgende rapportering over het Renovatiepact aan de Vlaamse Regering wordt gepland eind juni 2018 (afronding fase 3).

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist om:

- 1° het traject voor de verdere uitwerking van het Renovatiepact zoals beschreven in deze conceptnota (punt 4), goed te keuren;
- 2° de Vlaamse minister, bevoegd voor het energiebeleid, de Vlaamse minister, bevoegd voor het woonbeleid, en de Vlaamse minister, bevoegd voor het leefmilieu, het waterbeleid en de ruimtelijke ordening, te gelasten het proces voor de verdere uitwerking van het Renovatiepact verder te zetten zoals beschreven in deze conceptnota, en eind juni 2018 over de stand van zaken te rapporteren.
- 3° de Vlaamse minister, bevoegd voor het energiebeleid, de Vlaamse minister, bevoegd voor het woonbeleid, en de Vlaamse minister, bevoegd voor het leefmilieu, het waterbeleid en de ruimtelijke ordening, te gelasten de aanbevelingen uit de update van de lijst met aanbevelingen voor ruimtelijke knelpunten uit te werken, en eind juni 2018 over de stand van zaken te rapporteren.

De beschreven acties hebben geen budgettaire weerslag.

De Viceminister-president en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie

Bart Tommelein

De Viceminister-president en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding

Liesbeth Homans

De Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw

Joke Schauvliege

Bijlage:

1: Update lijst met knelpunten, oplossingspisten en trajecten voor (energie)renovaties